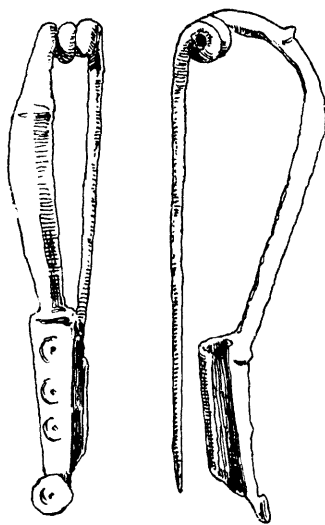

PREHISTORIJSKI PREDMETI IZ SRIJEMSKE ŽUPANIJE.

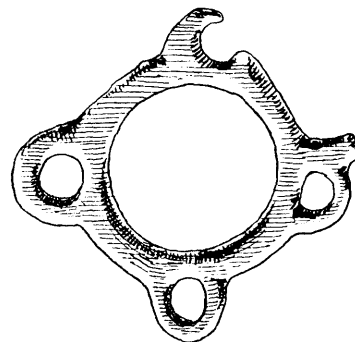
1. Kasnohalštatski grob sa Vučedola kod Vukovara.

U siječnju 1902. kupio je narodni muzej od Nikodema Vlašića u Vukovaru više predmeta, koji su se kratko vrijeme prije toga prigodom rigolovanja u Vukasovu vinogradu, na pol puta između Vukovara i Sotina, iskopali. Bronsani predmeti i stakleno zrnje iz niza nalazili su se navodno u jednom grobu sa ko-

Sl. 22. Bronsane certoske fibule iz Vukovara (Vučedol). Nar. vel.

stuum, a u neposrednoj blizini našla su se 4 željezna koplja, kratak mač od željeza i okov od mačevih korica. Kako prodavaoc napominje, da su se svi predmeti našli na prostoru od samo 6—8 četvornih metara, to je vjerojatno, da svi prilozi potječu iz jednoga jedinoga groba.

Sl. 23. Bronsan zaponac iz Vukovara (Vučedol). Nar. vel.

U vučedolskom grobu su se našli slijedeći predmeti:

a) Četiri certoske fibule od bronsa (sl. 22), 64—65^{mm} duge, od kojih dvije imaju oluk za zapinjane igle na lijevoj, a dvije na desnoj strani. Na prilično plosnatom luku imaju tri komada blizu glave poprijeko položeno rebarece; igla je na jednoj strani glave dva puta špiralno presavinuta. Duguljasta nožica završuje malim plosnatim dugmencetom, u koje je na dva komada (i to onim, kojima je glava na desnoj strani) zaparana kružna crta sa tačkom u sredini. Na istim primjercima ima takov ornamenat i gornja pločica nožice, i to jedanput 3, a drugi put 3½ kružne crte.

b) Bronsana karika (sl. 23) sa četiri ušice, od kojih se jedna uslijed porabe izlizala, 37^{mm} d. i 33^{mm} š. Služila je valjda kao zaponac.

c) Pojas sastojeci od 102 bronsana, 58^{mm} duga članka (sl. 24), koji nizan daju duljinu od 1·03 m. Članci imaju oblik šipke sa četiri ovalne ispupčine,

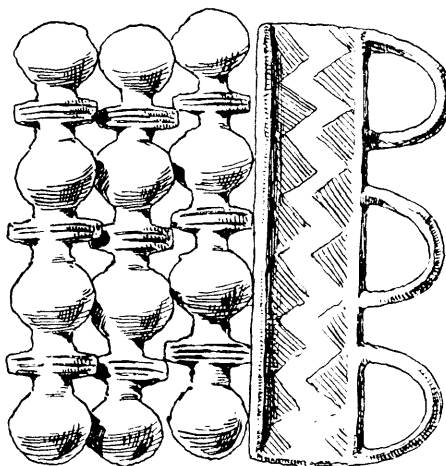
koje jednu od druge dijele duguljasti narovašeni člančići. Na donjoj strani ispod ispupčina nalaze se petlje, da se članak može na nit nanizati ili na kakav pojas od kože ili tkanine prišiti. Dva krajna članka imaju oblik 56 mm dugih i 13 mm širokih pločica, kojima rubove urešavaju dva niza šrafovanih trokuta. Na vanjskim stranama tih pločica, koje također imaju po četiri petlje na naličju, nalaze se po tri poluovalne ušice za zakopčavanje pojasa. To se je po svoj prilici učinilo pomoću nesastavljenih bronsanih karičica, kakova se je jedna uz ovakov pojas našla u Mitrovici. Drugačiji način zakopčavanja vidi se na jednom pojasu iz Surčina (sl. 30).

d) 148 zrna iz niza od staklene paste (sl. 25): 2 duguljasta žuta, narebrena poput dinje, 6 oblastih žutih i 2 zelenkasta urešena su modrim oćicama, 67 manjih komada žute su boje, 11 modre, a ostala sivkaste i svjetlosmeđe. Od potonjih jedno je zrno dvostruko.

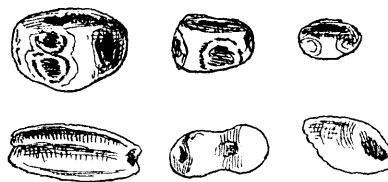
e) Kratak mač sje-kač od željeza (sl. 26) sa gore svedenom, 320 mm dugom i do 31 mm širokom liti, koju nastavlja 124 mm dugi pločasti nastavak drška. Držak je negda bio obložen pločama od prolazna materijala (drveta, kosti ili roga), koje su bile sa dva sačuvana čavla i kukasto previnutim nastavkom na donjem kraju pričvršćene.

f) Okov od korica jednoga mača (sl. 27, 3), 220 mm dug; najveća širina 66 mm. Načinjen je od troglasta komada odebela željezna lima, kojemu su se dulji rubovi preko drvenih korica presavili bili. Na širem gornjem kraju opaža se jednostavan ornamenat od zaparanih usporednih crtica.

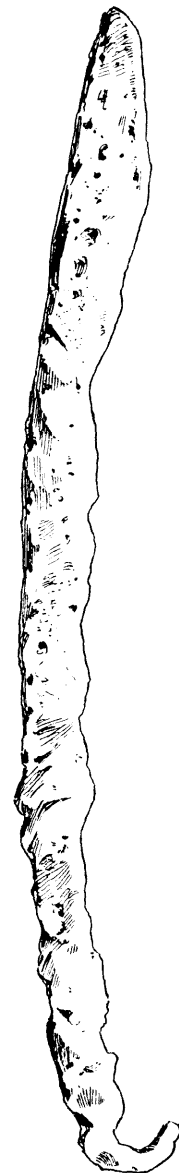
g) Željezno koplje (sl. 28), 388 mm dug, sa jakim rebrom po srijedi i uskom liti. Cijev za nasađivanje kod ovoga i slijedećih komada nije posvema zakovana, a blizu njezina donjega kraja nalaze se dvije rupice za čavle, kojima se je na držalo prikivalo.

Sl. 24. Dio kasnohalštatskoga bronsanoga pojasa iz Vukovara (Vučedol). Nar. vel.

Sl. 25. Zrnje iz niza od staklene paste. Vukovar (Vučedol). Nar. vel.

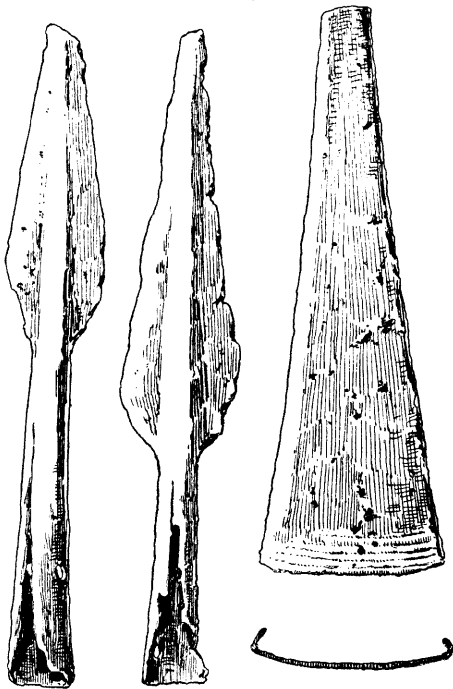
Sl. 26. Željezan mač iz Vukovara (Vučedol). 1/3 nar. vel.

h) Željezno koplje (sl. 29), 316^{mm} d., sa rebrom po srijedi i širokom liti. Na cijevi za nasadivanje nema rupica za čavle.

i) Željezno koplje (sl. 27, 1). 255^{mm} d., sa slabijim rebrom po srijedi i dugom uskom liti. Cijev za nasadivanje otvorena i sa 2 rupice sprovedena.

j) Željezno koplje (sl. 27, 2), 251^{mm} d., sa slabim rebrom i kratkom uskom liti. Rupice na otvorenoj dugoj cijevi nalaze se podalje od donjnjega kraja.

Doba vučedolskoga groba, koji spada u vrijeme, kada je vladao običaj, da se mrtvaci zakopavaju nespaljeni, a sa obilnim prilozima u ime popudbine za život u drugom boljem svijetu, može se približno tačno ustanoviti po certoskim fibulama, što su se u njem našle. Ovakove fibule u Italiji spadaju u etruščansko doba (od prilike 550—400 pr. Kr.), ali ih se nađe — akoprem ređe — i uz

Sl. 27. Željezna koplja i okov mačevih korica iz Vukovara (Vučedol). $\frac{1}{3}$ nar. vel.

Sl. 28. Željezno koplje iz Vukovara. $\frac{1}{3}$ nar. vel.

Sl. 29. Željezno koplje iz Vukovara. $\frac{1}{3}$ nar. vel.

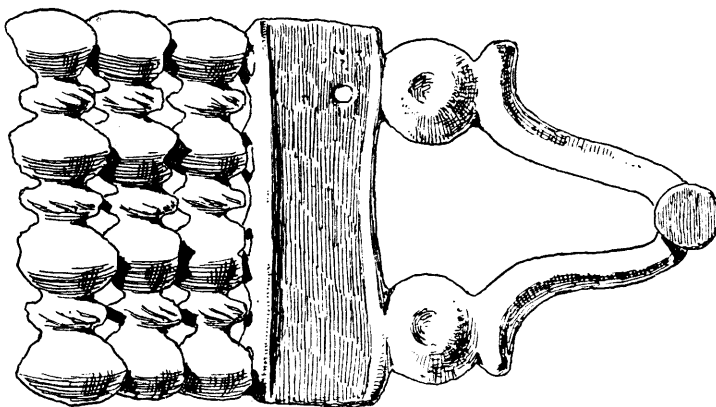
predmete, koji su bili u četvrtom vijeku u porabi.¹ U alpinskim zemljama, gdje te fibule nisu neobične, pa u Slavoniji i Bosni više puta ih se je našlo sa t. zv. srednj-latènskim fibulama. Prema tomu smjeti će se vučedolski grob uvrstiti u

¹ Montelius La civilisation primitive en Italie str. VI.

zadnje vrijeme halštatskoga doba ili u prvo laténsko, dakle od prilike u V. ili IV. stoljeće prije Kr.

Time se podjedno ustanovljuje i doba zanimivoga pojasa od bronsanih članaka, kojima oblik sadržaje južnjački — grčki motiv. U srijemskoj županiji takovi se pojasni članci u vojničkim grobovima veoma često nađu, a često se nađu i pojedini ulomci članaka, koji su se pogubili ili pobacali. Za sada ih poznajem iz slijedećih mjesta:

1) Surčin (kot. Zemun; sl. 30). Dio jednoga pojasa od 37 komada 52^{mm} dugih članaka, koji se od vučedolskih ponešto razlikuju. Zanimiv je zaključni članak, na kojem ima dugme, koje se je u odgovarajući članak na drugom okrajku pojasa zakopčavalo. Pojas se je našao u grobu u jednoj humki, kada se je gradila cesta iz Surčina u Bežaniju. Duljina nanižanih članaka iznosi 380^{mm}. Nalazi se u narodnom muzeju u Zagrebu. — I u vinogradu učitelja A. Poturičića, gdje se je našlo zani-

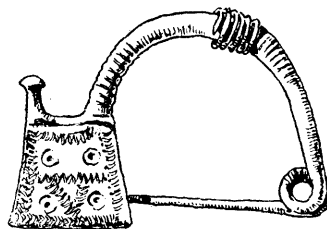

Sl. 30. Komad bronsana pojasa iz Surčina. Nar. vel.

mivo groblje laténskoga doba sa spaljenim mrtvacima iskopala se među mnogobrojnim predmetima kasnijega doba 3 ovakova pojasna članka, koji u ostali inventar tih grobova nikako ne pristaju.

2) Mitrovica, tvornica tanina. Sr. slijedeći članak.

3) Kuzmin (kot. Mitrovica). Prigodom gradnje ceste iz Kuzmina u Bosut naišlo se kod sela Kuzmina na starinske grobove. Gosp. inžinir A. Vogel, koji je tu cestu gradio, darovao je narodnomu muzeju nekoje predmete, koji iz toga groblja potječu, naime 16 pojasnih članaka od bronsa (56^{mm} d.), koji su vučedolskima sasna slični, 39 žutih i 1 zeleno zrno od staklene paste sa tamno modrim očicama, pa 26 manjih žutih i 4 smeđa neurešena. Najzanimiviji komad iz tih grobova je jedna srebrna polukružna fibula na luk sa jednim zavojem na glavi (sl. 31), 40^{mm} duga i 26^{mm} vis. Oko luka, koji je na dva mjesta crticama urešen, omotana je tanka srebrna žica. Luk prelazi u 13^{mm} visoku nožnu ploču trapeznoga oblika, pristajuć na nju na njezinu nutarnjem gornjem uglu, dočim se iz lijevoga ugla diže valjkast nastavak, koji završuje malim dugmetom. Nožna je pločica zaokvirena i urešena crticama i sa 4 male kružne crte, koje imaju tačku na sredini. Kuzminska fibula, kojoj je skoro posvema jednaka jedna srebrna fibula

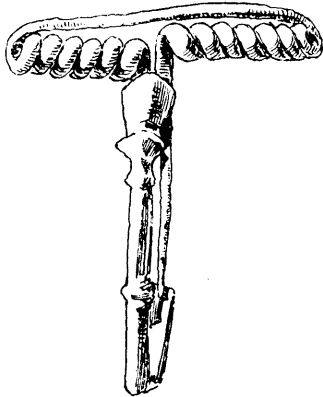

Sl. 31. Srebrna fibula na luk sa jednim zavojem. Iz Kuzmina. Nar. vel.

sa Glasinca¹ u sarajevskom muzeju, grčkoga je oblika, pa je Kuzmin valjda naj-sjevernije mjesto onoga područja, gdje se je takov nakit rabio. Nije izvjesno, da li je naš komad importiran ili od kojega domaćega ilirsko-panonskoga kujundžije po grčkom uzorku napravljen; Hoernes² za glasinački primjerak misli, da je sasma grčki, dakle iz Grčke donešen. Srodnih a i veoma sličnih primjeraka od bronsa našlo se mnogo na Glasincu, ali i u Hercegovini, Dalmaciji i zapadnim krajevima Hrvatske, pa će valjda velikom većinom spadati u kasnije vrijeme halštatskoga doba.

4. **A d a š e v c i** (kotar Šid). Sjeverno od sela kraj ceste u Šid našao se g. 1891. grob sa kosturom i prilozima, koje je g. inžinir H. Stubenvoll darovao dvorskomu prirodoslovnomu muzeju u Beču. Od priloga bile su od bronsa jedna certoska, jedna nepotpuna druga i ulomak jedne treće fibule, gornji ulomak igle ukosnice, 46 pojasnih članaka sa jednim zaključnim primjerkom, koji je sličan onima iz Vukovara. Od željeza bila su dva koplja.³

5. **N o v i J a n k o v c i** (kotar Vinkovci). Kada se je g. 1890. gradila željeznica u Mitrovicu, naišlo se blizu sela na vojnički grob. Iz toga sam groba dobio 11 komada 54^{mm} dugih pojasnih članaka, koji posvema naliče na vučedolske, jednu certosku fibulu bez igle (d. 57^{mm}), lijepu 48^{mm} dugu srednje-latensku fibulu (sl. 32.) i 4 mala zrna iz niza od žute staklene paste. Ti se predmeti nalaze u narodnom muzeju, a prirasli su kao dar s mojom zbirkom. Zanimivo je, što se tu sa certoskom fibulom i pojasnim člancima javlja srednje-latenska fibula, pa će se kod datovanja toga groba možda morati sići u treće stoljeće prije Kr.

Sl. 32. Bronsana srednjelatenska fibula iz Novih Jankovaca. N. v.

ljastu rupu, nema uresnih trokuta, nego su joj samo one velike tri petlje i rub narezuckani. Oba komada sigurno potječu iz groba, ali se nije moglo potanje doznati, gdje se je otkrio i dobiti i ostale predmete, koji su se tom prigodom našli.

7. **V u k o v a r**. Kod nove ciglane vlastelinstva grofa Eltza kod Novoga Vukovara našlo se zadnjih godina više grobova latenskoga, a valjda i kasnohalštatskoga doba. Iz jednoga takova groba potječe 1 bronsan pojasni članak, 57^{mm} dug i veliko željezno koplje, 358^{mm} d. sa jakim rebrom po srijedi i dugom prilično uskom liti (Inv. br. 1078 i 1079; nabavljeno 1896.).

Osim ovih mjesta našlo se je ovakovih pojasnih članaka i pojedince — dakle ne u grobovima —, koji su se pogubili ili kao neuporabivi ulomci pobacali na takovim mjestima, koja su nastavana bila, kada su se takovi pojasevi nosili. Po

¹ Stratimirović u Glasniku III 1891 str. 364 sl. 34 = Wiss. Mitth. I str. 122 sl. 22.

² Wiss. Mitth. IV str. 385.

³ Hoernes M. u Mitth. der prähistor. Commission der k. Akad. der Wiss. in Wien I 5 str. 232 i sl.

obliku razlikuju se kod nas tri vrste takovih članaka, naime onakovi, kako ih reprezentuju pojasi sa Vučedola, iz Surčina i jedna treća uža i zaobljenija vrsta, od koje su se našli samo ulomci na raznim mjestima. U narodnom muzeju ih ima iz Novih Banovaca (kotar St. Pazova; 29 pojedince nađenih ulomaka od članaka i 1 duplo zrno od žute staklene paste), Surduka (kotar St. Pazova; 2 ulomka člana), Kupinova (kotar Ruma; uz mnoge kasnije laténske predmete i 1 nepotpun pojasni članak, 24 zrna od žute staklene paste sa modrim očicama, 25 takovih od zelene paste i 1 bjelkasto bez očica), Petrovaca (kotar Ruma; 4 pojasna članka, 57 mm d., kao vučedolski)¹, Jarka (pusta Fischer, kotar Mitrovica; 1 pojasni članak)², Sotina (kotar Vukovar; 1 ulomak pojasnoga članka) i Dalja (kotar Osijek; 1 pojasni članak).

Osim u istočnom dijelu Slavonije nailazi se na pojaseve, sastavljene od ovakovih i sličnih članaka i u susjednim zemljama. Iz Bosne znadem za jedan lijep pojas iz Arareve gomile i za jedan nepotpun iz Crvene lokve na Glasincu³, gdje se je i inače dosta srijemskim prehistoričkim starinama srodnih oblika našlo. Iz Srbije ima narodni muzej u Zagrebu više članaka sa 7 polukružnih ispupčina, a sa samo tri petljice na doljnoj strani, koji su se u jednom prehistorijskom grobu u Jucu našli. Mađarski narodni muzej u Budimpešti ima također više primjeraka tih pojaseva, koji su u Mađarskoj nađeni⁴, pa se prema tomu može pomišljati, da je ta vrsta pojasa bila sastavni dio vojničke nošnje u sjevernoilirskim zemljama Panoniji, istočnoj Dalmaciji i Gornjoj Moesiji. Kako se takovih članaka još nikada nije našlo u ličko-krbavskoj županiji i u susjednim krajevima Bosne, to je vjerojatno, da ih Japodi, koji su tamo stanovali, nisu rabili.

2. Prehistorijski zlatan nakit iz Mitrovica (tvornica tanina).

Zapadno od Mitrovica leži u neposrednoj blizini Save jedno od najznatnijih tvorničkih poduzeća u Slavoniji, tvornica tanina braće Franje i Josipa Čerčyha, koja je sagrađena god. 1887. Već prigodom građenja tvornice naišlo se na grobove sa spaljivanim mrtvacima, te se je po nađenim priložima moglo ustanoviti, da je to groblje bilo u porabi u laténsko (drugo željezno) doba.⁵ Nekoje od nađenih predmeta darovao je gosp. Josip Duška u Josefov u Češkoj dvorskome prirodoslovnomu muzeju u Beču, naime dva željezna koplja, jedan nepotpun laténski mač od željeza i jedan čunjast zemljani utez. Na maču se nalazi komad

¹ Oдавle je možda i 7 zrna od žute staklene paste sa modrim očima i 15 bez očiju „iz okolice Rume“, koje je muzeju darovao B. Budisavljević, za onda podžupan u Rumi.

² Ljubić Popis I 1 str. 93 br. 28, gdje se pogrešno navodi kao sastavni dio skupnoga nahodaja bronsanoga doba.

³ Pojas iz Arareve gomile ima 88 članaka; zaključne ploče imaju 5 petalja, na kojima na karikama vise bronsani privjesci. Truhelka u

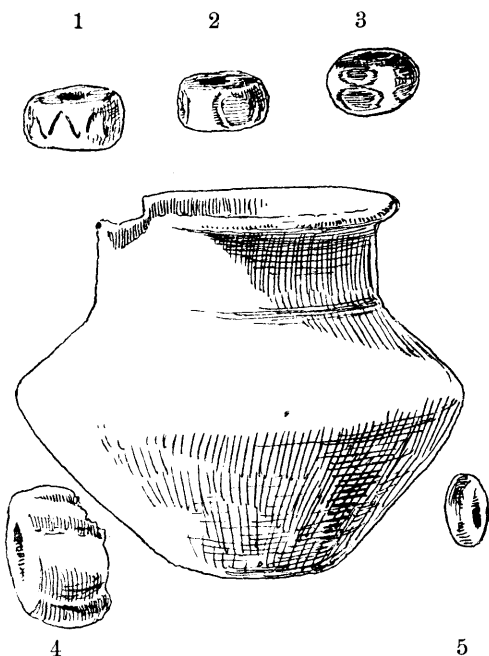
Glasniku II 1890 str. 75 = Wiss. Mitth. I str. 79 sl. 50 i 51.

⁴ Sr. „Arch. Értesítő“ X 1890 str. 331. Tamo naslikani primjerak ima oba zaključna članka, koji odgovaraju po obliku našem iz Surčina, a ostali članci imaju po 5 ispupčina. Pogrešno se meće u rimsko doba.

⁵ Szombathy La Tène-Fund von Mitrowitz an der Save in Slavonien. Mitth. der anthropolog. Gesell. in Wien XX 1890 str. [10] sa nacrtima.

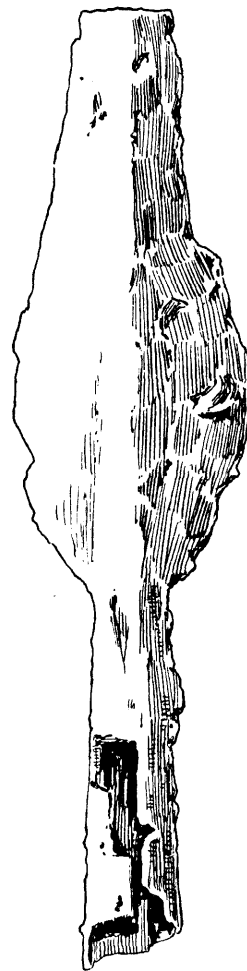
limenih korica, na kojima je prednja ornamentovana lamela načinjena od bronse, a stražnja od željeza. Sigurno je mač zajedno sa koricama bio presavijeno u grob položen, kako se je to u laténsko doba u Srijemu općenito činilo, pa je tekar odkada ga se našlo opet izravnano. To silovito ravnanje je krivo, da se je odlomio i izgubio šiljak mača i pokrhalo njegove tanke limene korice.

I kod kasnijih gradnja redovito se je nailazilo na prehistorijske grobove, ali kuda su se našeni predmeti djeli nije poznato. God. 1898 našla se više nego 1 m duboko u zemlji mala zemljana urna sive boje (sl. 33), rađena pomoću lončarskoga kola, 95 mm vis., a sa najvećim promjerom od 134 mm. U njoj je bio mrtvački pepeo, a oko nje mnogo staklenih zrna razne veličine iz jednoga niza (sl. 33). Od ovih je 21 komad zajedno sa urnom narodnomu muzeju darovao g. Emanuel Alković, vječnik sudbenoga stola u Mitrovici. 7 je manjih zrna od tamnomodroga prozirnoga stakla (sl. 33, 5) 3 veća tamnomodra (sl. 33, 1) urešava cikcakna linija, 6 komada od žute staklene paste (od kojih jedno dvostruko) imaju jedan ili dva

Sl. 33. Urna i stakleno zrnje iz Mitrovice (tvornica tanina). $\frac{1}{2}$ i $\frac{1}{4}$ nar. vel.

reda modrih bijelo opasnih očiju (sl. 33, 2 i 3). Jedno veće zrno od svjetlozeleno-zelena prozirnoga stakla narebreno je poput dinje (sl. 33, 4), a po jedno neprozirno zrno tamnomodre i zelenkastomodre je boje. Predmeti iz toga groba spadaju u laténsko doba, a u to će doba možda spadati i jedno istodobno našeno i od g. Alkovića muzeju darovano, 242 mm

Sl. 34. Željezno koplje iz Mitrovice (tvornica tanina). $\frac{1}{2}$ nar. vel.

dugo željezno koplje (sl. 34) sa slabim rebrom i oširokom liti, kojemu fali šiljak. Nasuprot jedna prostom rukom građena, 98 mm visoka zemljana posudica (sl. 35) sa visokom vertikalno nasadenom ručicom, koja je istodobno kod tvornice tanina našena, ima posvema karakter sličnih radnja starijega vremena, pa bi mogla biti iz halštatskoga doba.

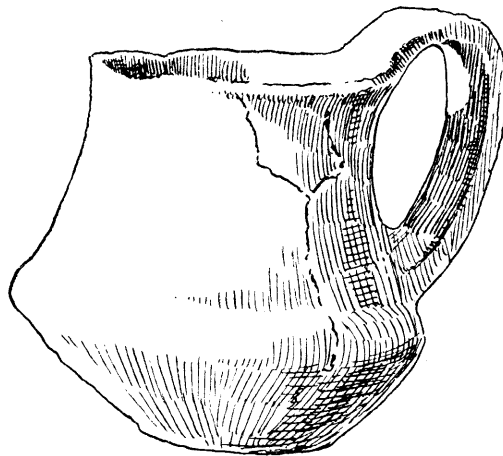
Najvažnije našašće učinilo se kod prekapanja u proljeću 1901, o kojem mi je neke podatke priopćio gosp. Basche, inžinir tvornice: Na jednom mjestu naišlo se na grob — navodno bez skeleta — a u njem na jedan zlatan niz, 2 pokidane bronsane certoske fibule i pojas, sastavljen od jedno 70 bronsanih članaka. Zlatni niz (sl. 36), koji je narodni muzej iz druge ruke kupio, sastavljaju četiri uske cjevčice od špiralno savijene tanke žice (duljina 114, 113, 112 i 74 mm), a pripadao mu je sigurno i jedan peti na troje slomljen, jače razmotan komad od 40 mm duljine. Između pojedinih špiralnih članaka nalazi se jedna veća (visina 19 mm, promjer 24 mm) i dvije manje (17 × 21 mm) šuplje bikonične jabučice, koje na površini imaju na način rozete pritaljenu dvostruku žicu, koja na većoj jabučici tvori po 8 listova, a na manjima po 7. Cijela težina niza sa jabučicama iznosi 60·65 gr.

Od pokidanih bronsanih fibula certoskoga oblika jedna 48 mm duga (sl. 37), koja se dala potpuno sastaviti, ima na najvišem mjestu plitko zarezanim crticama urešena luka dva mala krila i jedan nepotpun vertikalni nastavak, koji je valjda malim dugmetom završavao. Nožica završuje malim plosnatim dugmetom, a manjkajuća igla bila je na glavi dva puta špiralno smotana. Druga nešto veća fibula, kojoj glava i igla fale, ima sličan oblik, ali bez krilâ, vertikalitoga nastavka i crtica na luku.

Pojas su sastavljali 55 mm dugi bronsani članci (sl. 37, desno), na kojima su po četiri ovalne izbočine, koje dole imaju petljice za pričvršćivanje ili nanižavanje. Završavale su ga dvije pločice, na kojima su po tri ovalne ušice, a ovima je sigurno barem u prvi kraj morala da bude svrha prikopčavanje ili vezanje.

Najprije bi se očekivalo, da će jedna od tih završnih pločica imati tri odgovarajuće kvačice ili tri dugmeta, kojima bi se mogla zakvačiti u svoj par. Mjesto toga i ovdje, kao i u opisanom grobu sa Vučedola kod Vukovara, nalazimo na krajevima jednak par pločica sa jednakim ušicama. Tu je ili moguće, da su se oba kraja pojasa vezala otvorenim karikama od debele žice, od kojih se je jedna (sl. 37, dole; promjer 24 mm) u tom grobu našla, ili pako, da su članci bili kao ures prišiveni na remen ili tkanicu, koja se je prikopčavala posebnom predicom. U tom su slučaju ušice na zaključnim člancima imale tu svrhu, da se u nje zakvače lančići ili drugi privjesci, kako to vidimo na jednom takovom pojasu iz Arareve gomile na Glasincu u Bosni.¹

Za jedno 1·5 m dalje od groba sa zlatnim nakitom našli su se ulomci

Sl. 35. Zemljana posuda iz Mitrovice (tvornica tanina) 1/2 nar. vel.

¹ Truhelka u Glasniku II 1890 str. 75. = Wiss. Mitth. I str. 79.

zrna od jantara, ali se ne može reći, da li je taj niz spadao u ovaj grob, ili u koji drugi.

Spomenuti inženir Basche, koji posjeduje ovdje opisani pojas, ima još i više predmeta, koji su prigodom iskapanja g. 1901 nađeni. Po njegovim riječima našli su se na drugom jednom mjestu ljudski kosturi i konjske kosti uz staklena zrna iz nizova. Na trećem je mjestu bilo više željeznih predmeta, naime jedno veće i

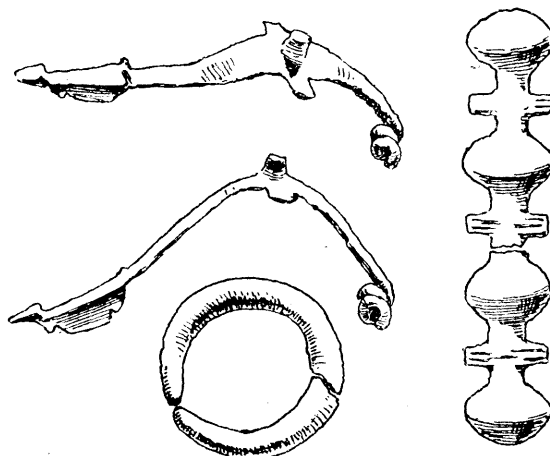
Sl. 36, Prehistorijski zlatan nakit iz Mitrovice (tvornica tanina). Nar. vel.

jedno manje koplje, dva noža i jedan duguljast kameni brus, koji na jednom kraju ima luknju za privješavanje. Osim toga mi je pokazao još jedan ulomak željezne laténske fibule, malen željezan čavao, jednu manju zemljanu urnu, ulomke jedne zdjelice sa oniskom nožicom, ulomaka od više drugih posuda, pa tri kruš-

kolika zemljana uteza srednje veličine sa ribarskih mreža i dva uteza od vretena, od kojih je jedan ornamentovan.

Promotre li se svi ovi nađajući sa mitrovačke tvornice tanina, zajedno sa priopćenim podacima, kako su se našli, to je ponajprije sigurna činjenica, da tamo nije bila naselbina, nego neko groblje, u kojem su se pokopavali nespaljeni i spaljivani mrtvaci. Veoma je vjerovatno, da tako oprječni način postupanja kod pokopavanja ne spada u isto vrijeme.¹ Kako se sa drugih mjesta u Srijemu znade, da su se u laténsko doba mrtvaci spaljivali, to je vjerovatno, da su grobovi sa kosturima iz drugoga doba. Sudeći po nađenim predmetima, može to biti samo kasniji dio halštatskoga doba, u koji spadaju zlatni niz i drugi prilozni groba, u kojem se je on našao. Vjerovatno je, da je to bio grob sa kosturom, ali je isti valjda već tako istrunuo bio, da mu radnici ostanaka nisu vidili. Da je bio grob s paljevinom, morala bi se bila naći urna i na pola izgorjele kosti, koje se u zemlji uvijek dobro sačuvaju. Certoske fibule toga groba svakako upozoruju, da se ne smije kod datovanja pre-visoko ići, teško preko početka četvrtoga stoljeća pr. Kr., dočim su laténski grobovi još i mlađi.

Nešto što bi mitrovačkom zlatnom nizu posvema odgovaralo, nisam mogao iz susjednih zemalja da ustanovim. Iz Bosne zna se samo za jednu špiralnu cjevčicu od zlata, koja se je sigurno slično nosila kao mitrovačke, a iskopala se u Okrugu na Glasincu uz jednu fibulu sa lukom² u obliku čamca (a navicella) i 4 male fibule sa dugmetima. Prema tomu spada u isto doba sa mitrovačkim zlatnim nizom. Više komada zlatnih špirala ovoga oblika našlo se i u pokladu u Lžovicama blizu Labske Tynice u Češkoj,³ a nisu rijetke niti u Madžarskoj, samo mi nije poznat nijedan drugi primjer, gdje bi se one pojavile u savezu sa zlatnim jabučicama, koje bi pojedine članke niza rastavljale, a koje su prouzročile, da je ovaj jednostavni nakit morao na gledaoca učiniti veoma ugodan dojam.

Sl. 37. Bronsani predmeti iz Mitrovice (tvornica tanina). Nar. vel.

¹ Mogućnost, da su neke obitelji jednoga plemena mogle imati u običaju spaljivanje, a druge pokopavanje, naravno nije isključena. Žalibože za sada svi podatci o došle kod

nas nađenim grobovima toga vremena nisu dosta sigurni.

² Fiala u Glasniku VIII 1896 str. 449 = Wiss. Mitth. VI str. 23 sl. 33.

³ Pič Starožitnosti země české I 1, 133

3. Grob drugoga željeznoga doba u Mitrovici.

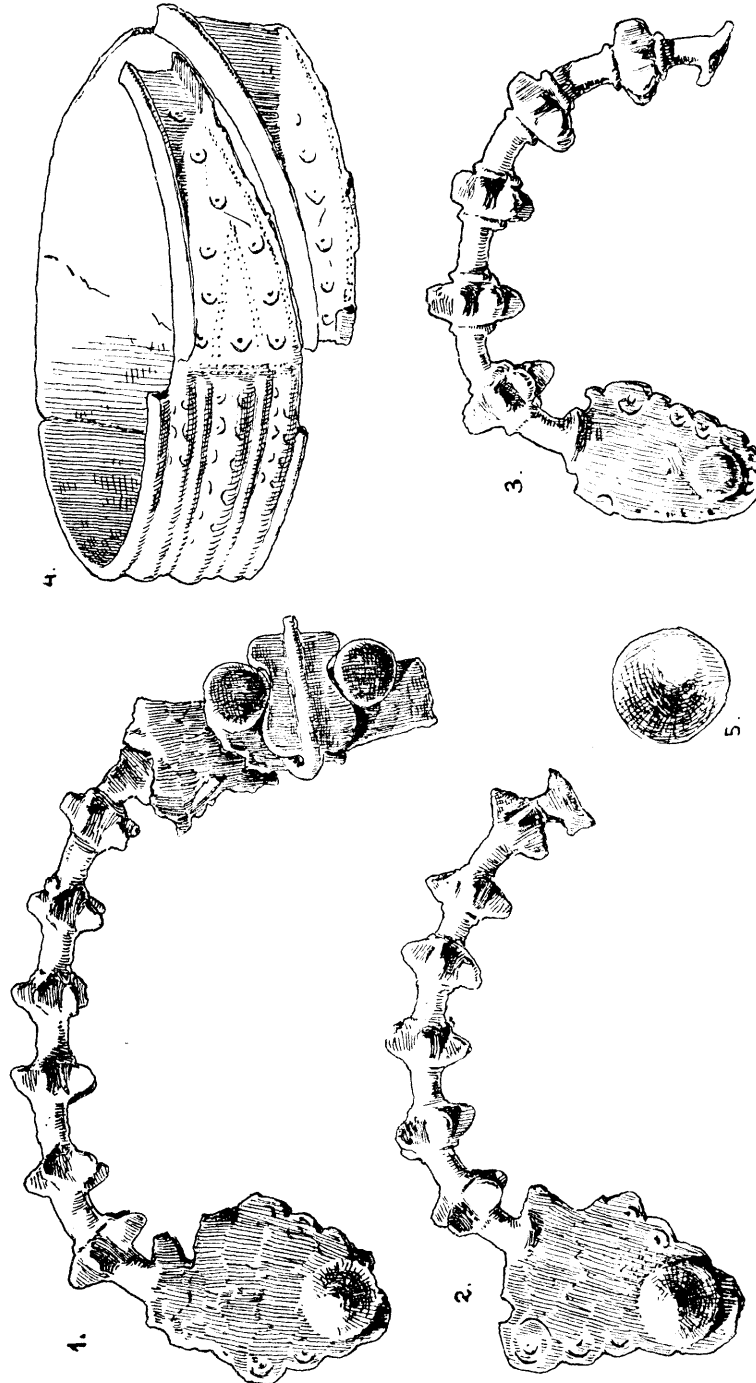
God. 1895 kupio je narodni muzej posredovanjem gosp. opata Paje Milera u Mitrovici veći broj predmeta, koje je tamošnji žitelj Stjepan Lovrić, ulica Palanka br. 745 (sada Srijemska ulica br. 119) u svojem dvorištu iskopao. Kopajuć u jugozapadnom kutu dvorišta, 6 m daleko od ulice, a 4 m od svoga zapadnoga susjeda malen trap (pivnicu), naišao je Lovrić u 1·5 m dubljine na jedan grob sa prilično dobro sačuvanim kosturom, položenim od istoka na zapad. Malo dalje na sjever nalazio se zid, koji da nije na taj grob spadao, a jedno 2—3 m dalje našao je bio prije 15 godina, kada je kopao zdenac, zidan rimski grob bez ikakvih priloga.

Iz spomenutoga groba potječe veći broj predmeta iz drugoga željeznoga doba, o kojima ću ovdje da govorim, ali su se tu našla i tri malena zemljana vrča sa ručicom, uskim grlom i uskim dnom, od kojih je jedan bio razlupan i zemljana „kadionica“ (lampica?), koja se je izgubila. Ona dva čitava vrčića, koji su dospjeli u narodni muzej, ne spadaju u istu skupinu sa prehistorijskim predmetima, nego su bezujetno iz rimskoga vremena, dakle za više stotina godina mlađi. Biti će, da su iz rimskoga groba, kojemu su po svoj prilici pripadali i spomenuti zid i dobro sačuvani kostur. Prehistorijski mrtvac nasuprot, koji je na tom mjestu prije bio pokopan, možda je bio spaljen, pa su na pola izgorjele kosti i priloženi nakiti izpremiješani ležali u zemlji.

Ponajglavniji među nađenim prehistorijskim predmetima jesu tri fibule i dvije narukvice od srebra. Žalibože se je tvar na površini pretvorila u klorovo srebro, koje sačinjava prilično debeo sloj smeđe-crnkaste boje, a uslijed toga postali su predmeti veoma krhki, pa su se kod vađenja pokidali. Kako se nisu svi manji ulomci pokupili i poslali, to se nisu ovi nakiti mogli tako sastaviti, da bi bili potpuni. Najveća fibula (sl. 38 br. 1) 94 mm je duga, a od prilike 48 mm visoka. Njezin veoma splošten luk urešava šest zrna u obliku zvjezdolikih rozeta sa po pet trakova. Okrhana pločica, na kojoj se igla pričvrstila, imala je oblik trouglasta na uglovima zaokružena lista, sa po tri male oble krpice na vanjskim stranama, u kojima su zarežani središnjim tačkama provideni mali krugovi. Po analogiji sa sličnim slijedećim primjerkom morala su se u oba sada okrhana gornja ugla nalaziti po dva koncentrična kruga sa piknjom po srijedi. Na doljnjem kraju pločice bila je negda srebrnim čavlom, koji ima veliku polukružnu šuplju glavicu, prikovana željezna igla, od koje su se sačuvali samo neznatni tragovi. Nožna pločica (48 mm duga) također je okrhana i izvitlavita, ali se vidi, da je imala krstolik oblik i da je dolje bila previnuta u jednostavnu kuku, u koju se je igla zapinjala. Ta je pločica bila urešena, a od njezinih uresa sačuvaše se dva na po višim člancima stojeća dugmeta i izmed njih jedan list. Moguće, da je taj dio uresa drugačije bio pričvršćen na nožnoj ploči, a bez dvojbe tu još fale neki uresi.

Drugi primjerak (sl. 38 br. 2), koji ima također šest rozeta na luku, opisano mu je sasna sličan. Pločica sa iglom potpunije je sačuvana, a vide se i tragovi željezne igle, koja je jednako pričvršćena bila. Nožna pločica za zapiranje manjka. Duljina je iznosila od prilike 75 mm.

Ponešto različna je treća fibula (sl. 38 br. 3), koja je najmanja (duljina od prilike 64 mm, visina 46 mm). Zaobljeniji luk urešava pet mnogo debljih zrna

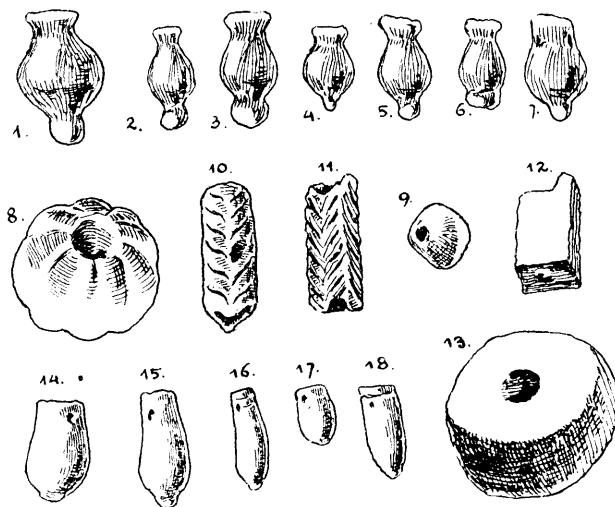
Sl. 38. Srebrni nakiti iz jednoga prehistorijskoga groba u Mitrovici. Nar. vel.

u obliku zvjezdolikih rozeta sa po šest trakova. Ovalna pločica za manjkajuću

željeznu iglu urešena je na rubu malim krugovima sa središnjim tačkama; glavica na čavlu je masivna i mnogo manja. Nožna pločica manjka.

Dok su ove fibule bile tako udešene, da im je nožna pločica bila na desnoj strani, nalazila se je kod četvrtoga komada na lijevoj. Od ove fibule sačuvala se je u ostalom samo na dvoje slomljena pločica s glave sa prvim člankom na luku, po čemu se može zaključivati, da je ona bila par prvoj ili drugoj od ovdje opisanih. Osim toga ima još nešto sitnijih ulomaka od nožnih pločica svih trijuh komada, tri čitava veća (promjer 16 mm) šuplja dugmeta (sl. 38 br. 5) i jedno manje (promjer 12 mm) koja su negda po svoj prilici bila na valjkastim nastavcima kao ukras na nožne pločice prilotana.

Jedna od narukvica (sl. 38, 4) je slomljena na dva komada, a druga na četiri. Prikazuju se kao 26 mm široke otanke ploče, kojima sužujući se okrajci stoje

Sl. 39. Zrna iz nizova iz jednoga prehistorijskoga groba u Mitrovici. 1—11 staklo, 12—13 jantar, 14—18 koralji. Nar. vel.

jedan povrh drugoga. Na širem srednjem dijelu iskovana su tri šira rebra, a izmed njih nalazi se još po jedno posve tanko. Na tim širim rebrima bili su zarezani sistemi od po dva polukruga sa središnjim tačkama, dok su ona tanka bila na gusto sitnim udubinama sprovedena. Sužujući se okrajci imaju van previnute rubove, a urešavaju ih tangenta spajani mali krugovi sa središnjim tačkama i dupli redovi sitnih piknjica oko ruba i usporo s rubovima spram sredine. Promjer tih narukvica iznosio je od prilike 68—63 mm.

Od bronsa bila je u tom grobu samo jedna manja zdjelica sa van izvinutim rubom,

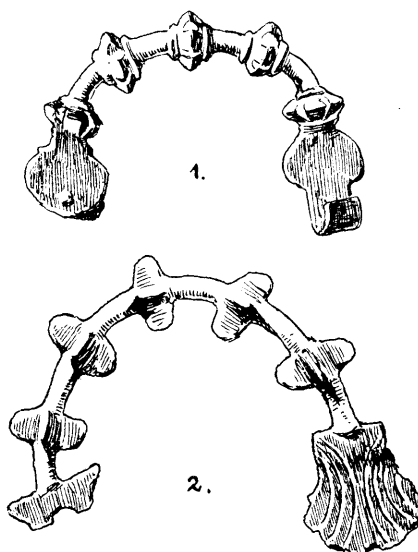
kojoj je gornji promjer mogao od prilike iznositi 11 cm. Na zaobljenom dnu ove samo u neznatnim ulomcima sačuvane posudice razpoznaju se zarezane koncentrične kružne crte. Kao podnožje služio joj jedan kusočunjast kolobar od 52 mm doljnega promjera, a oveća jedna petlja valjda je sa svojim izgubljenim parom imala svrhu, da se zakvači nesačuvano provesto posude. Još se je našao i bronsan čavao sa širokom plosnatom glavicom, ali se ne može reći, u što je rabio.

Mitrovački mrtvac — a možda ih je bilo i više — imao je uza se veoma obilan broj zrna iz nizova od razna materijala. Od jantara (sl. 39, 12 i 13) se je pokupilo cijelih obliha, počam od 5—20 mm promjera, svega 74 komada, a četiri nepotpuna komada imaju uglast oblik. Više manje cilindrična oblika je 61 blizu gornjega kraja probušeno zrno od negda crvenih, a sada sasna izbijeljelih koralja (sl. 39, 14—18), kojima se je tvar sasna smekšala. Najviše je staklenih zrna, i to od prozirna bijeloga stakla 262 na gornjem kraju probušena komada u obliku

kruškica razne veličine (sl. 39, 1—7) i jedno malo bikonična oblika (sl. 39, 9). Od zelenkasto bijeloga prozirnoga stakla jedno je veće zrno (sl. 39, 8), koje po obliku sjeća na dinju; od drugoga nešto manjega glatke površine nije se sačuvalo više od jedne polovice. Dva duguljasta staklena zrna crne su boje, a sva im je površina urešena svedenim zarezima (sl. 39, 10 i 11).

Cijela skupina predmeta iz ovoga mitrovačkoga prehistorijskoga groba u mnogo koječem bitno se razlikuje od predmeta, što ih inače iz naših prehistorijskih grobova, pa iz srednje Evrope i Italije poznajemo. Morati će se dakle analogije potražiti drugdje, a u tu svrhu najbolje će kao uvijek poslužiti fibule kao najkarakterističniji nakit. U koliko je meni poznato, našlo se je dosele fibula takovoga oblika samo u Grčkoj, Albaniji,¹ Bosni i Slavoniji, dakle u zapadnoj polovici balkanskoga poluotoka i jugoistočnom dijelu nekadanje Panonije. Čini se dakle, da je tu negdje taj oblik fibule i nastao, a najprije će biti, da se to dogodilo u Grčkoj, odakle se znade za primjerke iz Olympije i Dodone i nepoznate provenijencije u Kopenhagenskom muzeju.² Od Grka došla je ta fibula Ilirima, koji su u ostalim od spomenutih zemalja stanovali, a njihovi domaći kujundžije oponašali su grčki uzorak onako, kako su umjeli i kako su ga shvatili. Nije stoga čudo, da su mnoge pojedinosti na ovim ilirskim fibulama grčkoga oblika drugačije ispale, nego što je to na uzorcima izgledalo.

Najvažnije našašće takovih fibula od srebra, u skupu sa drugim nekim predmetima, učinilo se g. 1897 u Štrpcima u Bosni,³ gdje se med ostalim našlo šest velikih fibula od 11^{cm} duljine i dva komada u pol te veličine. Iz Bosne se je već od prije znalo za slične primjerke iz Rusanovića na Glasincu⁴ iz Rudina kod Rusanovića⁵, sa Gosinje planine na Glasincu⁶, sa Debeloga brda kod Sarajeva⁷ i iz Gorice u Ljubuškom kotaru u Hercegovini.⁸ Mitrovačke fibule označile bi za sada najsjeverniju tačku

Sl. 40. Bronsane fibule iz Novih Banovaca na Dunavu. Nar. vel.

¹ Jedan komad iz južne Albanije u sarajevskom muzeju spominje Fiala u Glasniku VI 1894 str. 757.

² Hoernes u Glasniku XIII 1901 str. 527 i sl.

³ Dr. M. Hoernes Srebrni pokladni nalazak iz Štrbaca u Bosni. Glasnik XIII 1901 str. 527—536.

⁴ Fiala u Glasniku VI 1894 str. 741 sl. 35 = Wiss. Mitth. IV str. 18 sl. 38 i 39. Grob sa paljevinom, Fibula od srebra.

⁵ Fiala u Glasniku VI 1894 str. 753 sl. 51 = Wiss. Mitth. IV str. 26 sl. 57 U gromili sa paljevinom i kosturnim grobovima bilo svega 7 nepot-

punih takovih fibula od bronza, jedna latenska fibula, mnogo jantarskih i modrih staklenih zrnaca, 4 kruškolika staklena zrna i više drugih predmeta.

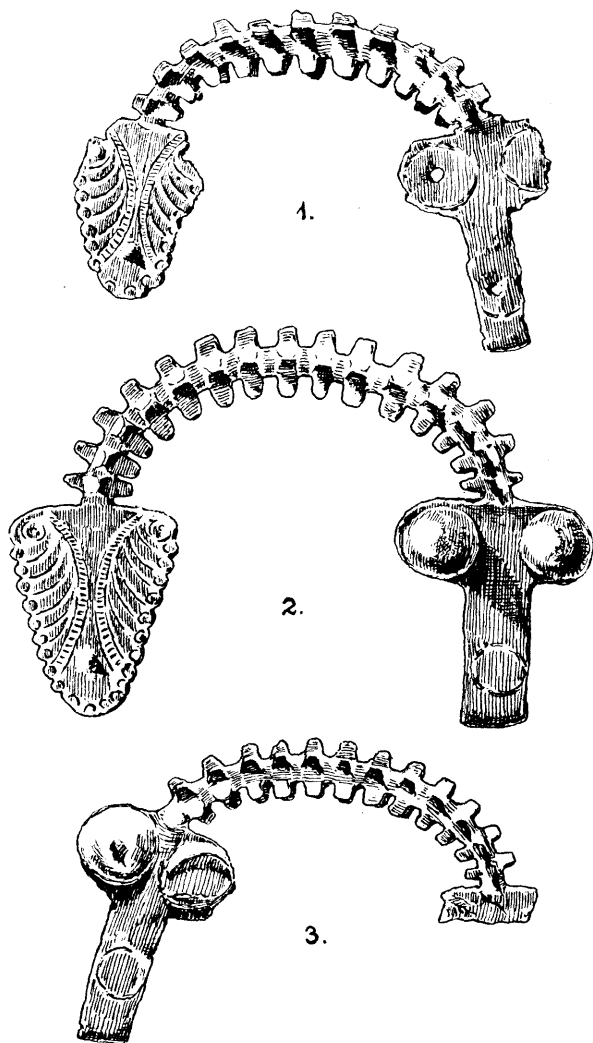
⁶ Fiala u Glasniku VII 1895 str. 554 sl. 31 = Wiss. Mitth. V str. 19 sl. 31 Željezna fibula iz groba sa kosturom.

⁷ Fiala u Glasniku VI 1894 str. 137 sl. 2 = Wiss. Mitth. IV str. 63 sl. 175 Nepotpuna bronsana fibula.

⁸ Truhelka u Glasniku XI 1899 str. 366 sl. 39 i 40 = Wiss. Mitth. VIII str. 25. Sa mjesta, gdje su bili pokopani i spaljeni i nespaljeni mrtvaci.

područja, u kojem se je ovakov nakit rabio. S njima zajedno našla su se i slična staklena i jantarska zrna, kao što su se sa takovim fibulama našla i u prethistorijskim grobovima na Rudinama kod Rusanovića na Glasincu u Bosni. Za mitrovačke narukvice analogija iz Bosne ili od drugud za sada još ne poznajem.

Mitrovački nahodaj nije u ostalom osamljena pojava u Slavoniji. U narodnom muzeju nalaze se naime još tri srebrne fibule nepoznate provenijencije i

Sl. 41. Srebrne fibule iz Slavonije ili Hrvatske.
Nar. vel.

visok. Na luku nalazi se petnaest na gusto poredanih zvjezdolikih rozeta sa po pet listića. Dvostruka zaglavna pločica ima oblik lista, a urešava ju ornament, koji u neku ruku sjeća na pravo neshvaćenu grčku palmetu. Na doljnjem kraju pločice bila je srebrnim čavlom pričvršćena bronsana igla, od koje se sačuvao

dvije bronsane, koje su se našle u Novim Banovcima na Dunavu (kotar Stara Pazova). Od potonjih je jedna (sl. 40, 2), koja se je našla god. 1900, 53 mm duga i 43 mm visoka. Skoro potpuno polukružni luk urešavaju na pet mjesta krstoliko smješteni listići. Nožna se pločica nije sačuvala, a pločicu, na kojoj je bila igla pričvršćena, rijese svedeni potezi, koji oponašaju motiv palmete. Druga novobanovačka fibula (sl. 40, 1), 44 mm duga i 30 mm visoka, našla se god. 1902. Na sploštenu luku nalazi se pet zrna u obliku šesterolistih rozeta. Krstolika nožna pločica ima previnutu kukicu za zapiranje, a na duploj zaglavnoj pločici, gdje je zakovicom bila učvršćena bronsana igla, nalazi se jednostavan ornament od svinutih crtica. Po svojem obliku sjeća ova fibula na bosanski primjerak sa Gosinje planine na Glasincu.

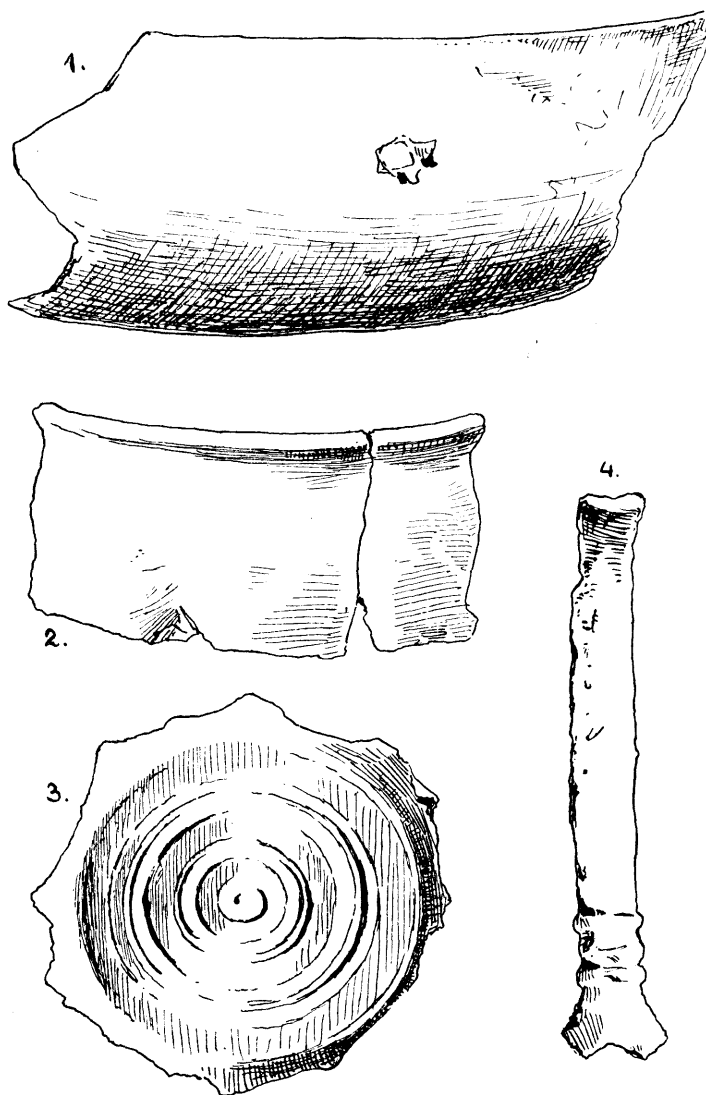
Tri srebrne fibule (sl. 41), koje najviše sjećaju na bosanski primjerak iz Rusanovića, dobio je narodni muzej iz umjetničko-obrtničkoga muzeja. Mjesto, gdje su se one našle, nije poznato, ali je vjerojatno, da su se negdje u Slavoniji iskopale. Najveći komad (sl. 41, 2) 74 mm je dug i 51 mm

samo neznatan komadić. Nožna pločica u obliku slova T dolje je previnuta u kuku za zapiranje igle. Urešavala su ju tri polukružna dugmenceta, stojeća na povišim narebrenim valjkastim nastavcima. Ti su valjci, od kojih jedan fali, na nožnu pločicu prilotani.

Drugi primjerak (sl. 41, 1) razlikuje se samo po tom, što je manji (63 mm d. i 41 mm vis.), što ima na luku samo 11 rozeta, i što ona tri dugmeta na nožnoj pločici nisu bila prilotana, nego zakovicama pričvršćena. Tih dugmeta sada u ostalom više nema.

Kod treće fibule (sl. 41, 3) nožna je pločica na protivnoj (lijevoj) strani. Na luku ima 12 rozeta; ornamentovana za glavna pločica sa iglom fali. Duljina iznosila je od prilike 60 mm, visina 37 mm.

Predmeti iz prehistorijskoga groba u Mitrovici prikazuju nakit, koji se je u Srijemu rabio, kada je dosta znatan saobraćaj sa južnije ležećim ilirskim krajevima postojao. Bilo je to u ono doba, kada su zapadnobalkanske zemlje i Panoniju nastavala samo plemena ilirskoga roda, izmed kojih se trgovački saobraćaj, koji je sizaio dalje i do Grčke, sasva vjerojatno pretpostavljati može. Sjeverni dijelovi toga područja, podvriženi uplivu susjednih zemalja na sjeverozapadu, u kojima je cvala halštatska kultura, i odanle su poprimali nakitnih oblika, koji su grčko-ilirske sve to više potiskavali. Potonjih je sve to više ponestajalo, od kako su od prilike od početka trećega stoljeća

Sl. 42. Ulomeci bronsanih posuda iz Jarka. 1—3 u 1/2 nar. vel., 4 u nar. vel.

pr. Kr. ilirski narodi došli u dodir sa kulturno dosta naprednim Keltima, od kojih su se neka plemena privremeno ili trajno med njima nastanila. Kelti su bili nosioci t. zv. latenske (druge željezne) kulture, koja je u hrvatskim zemljama na početku trećega stoljeća pr. Kr. već općenito gospodovala. Za mitrovačke i bosanske fibule držim, da su nešto starije od toga vremena, pa da je način, kako su im igle na zaglavnu ploču jednostavno čavlom prikovane, tako jednostavan, da nije opravdano jedino zato pretpostavljati možda još i kasnije vrijeme. Mislim, da će ih se slobodno smjeti uvrstiti od prilike u četvrto ili treće stoljeće prije Kr., pa da su nekako u to vrijeme bili zakopani i mitrovački nakiti, koje je valjda nosila kakova imućnija panonska mlada žena ili djevojka.

4. Srebrni nakiti latenskoga doba iz Jarka kod Mitrovice.

U proljeće 1902. nabavio sam za narodni muzej nekoliko predmeta, koji su se od prilike prije godinu dana u selu Jarku kod Mitrovice našli. Za pobliske podatke, gdje i uz koje se prilike stvari nadoše, nisam mogao da doznam, ali ne može biti sumnje, da barem većinom potječu iz jednoga groba. Ima tu većih ulomaka — jedno

Sl. 43. Srebrna latenska fibula iz Jarka. Od prilike $\frac{1}{2}$ nar. vel.

samo nepotpuno sabrale, tako da se ništa neda rekonstruisati, našla su se i tri bolja srebrna predmeta, naime dvije fibule i jedna uresna ploča sa pojasa. I oni su bili oštećeni. Na jednoj se fibuli bila prekinula tetiva, pa je uslijed toga bila otpala jedna špirala sa iglom, a na drugoj su tetiva, špirale i igla bile na više komada polomljene i izvijene; ploča je bila uslijed udarca, koji je u staro doba zadobila, sasna uleknuta, pa je, kada se je uz najveću opreznost u prvobitni položaj izvijala, na više mjesta popucala.

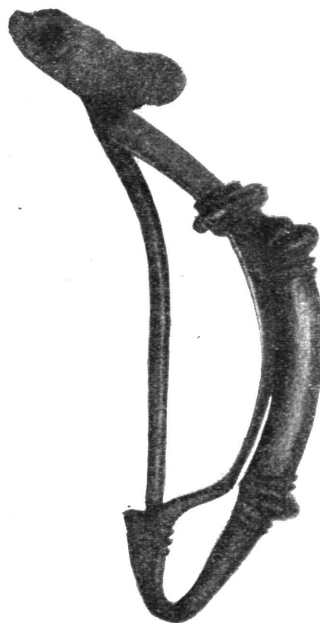
maka — jedno dno i šest većih komada od bočina — od barem tri veće posude od iskucana bronsana lima (sl. 42, 1 i 2.), tokareno dno rimske bronsane kaserole (sl. 42, 3.) i ulomak nekakova bronsana provesla (sl. 42, 4.), koje valjda spada na koju od onih većih posuda. Uz ove stvari neznatne vrijednosti, koje su se sigurno

Obije fibule, koje imaju za drugo željezno (latensko) doba karakterističan oblik, ističu se svojom vanrednom veličinom. Kod većega komada (sl. 43.), koji je 370 gr. težak, iznosi duljina 149 mm a visina 53 mm. Luk sastoji od debele, napred 37 mm široke trouglaste ploče, a prelazi u karakteristično udešenu nožicu, s koje se debeo okrugao nastavak, urešen sa tri velike oble kvržice, vraća k luku, pa ga blizu njegovog gornjega kraja oširokim profilovanim člankom obuhvaća. Vanjsku stranu oluka na nožici urešavaju na jednoj strani jednostavni cikcakni potezi, a na drugoj su četiri reljefna rebra smještena tamo, gdje luk prelazi u oluk. Iz fibuline glave izilazi na lijevu stranu debela žica zasukana u špiralu od 20 zavoja, a ovu 187 mm duga tetiva spaja sa odgovarajućom špiralom od 19 zavoja na desnoj strani, koja prelazi u 5 mm debelu iglu.

Manja fibula (sl. 44.) je 130 mm duga i 50 mm visoka; prednja širina lukove pločice iznosi 45 mm, cijela težina 294 gr. Nastavak, što se vraća k luku, ima samo dvije kvrge, koje kao i kod većega primjerka na obje strane prati po par uskih letvica. Oko oluka, koji je inače neurešen, obilaze vani četiri reljefna rebra. Špirala, kojoj je sada cijela duljina 143 mm, ima na lijevoj strani 21 zavoj, a na desnoj 15, ali nema sumnje da tu na desnoj strani fali i komad vanjske tetive i komadić špirale sa jedno 5—6 zavoja. U obje polovice špirale nalaze se sasvim zahrdali željezni klinici.

Obije ove fibule imaju oblik t. zv. srednje-latenskih, koje Tischler¹ meće u treće ili drugo stoljeće pr. Kr. Iskustvo je međutim dokazalo, da su te t. zv. srednje-latenske fibule još mnogo dulje u porabi bile. Tako ih se n. pr. u Personi kod Ornavassa u Gornjoj Italiji našlo veoma mnogo u grobovima zajedno sa novcima cara Augusta, od kojih su neki bili dapače kovani iza Augustove smrti za vladanja njegovog nasljednika Tiberija². Ne može dakle biti sumnje, da su se srednje-latenske fibule još u prvoj četvrti naše ere općenito rabile. Sudeći po gore spomenutom dnu rimske kaserole — ako ono zaista potječe iz istoga groba sa fibulama — biti će, da ni ove dvije jaračke fibule nisu starije od druge polovice prvoga stoljeća pr. Kr.

Ako i jesu ove fibule poradi svoje neobične veličine, pa i poradi toga što su od srebra mjesto da su od bronsa ili željeza, ređi predmeti, to im vrijednost ipak znatno zaostaje iza srebrne pojasne ploče (sl. 45.), koja se zajedno s njima našla. Ta uresna ploča sa pojasa načinjena je od odebela svedena komada srebrna lima u obliku velikoga lista. Cijela duljina iznosi 255 mm, najveća širina 125 mm.

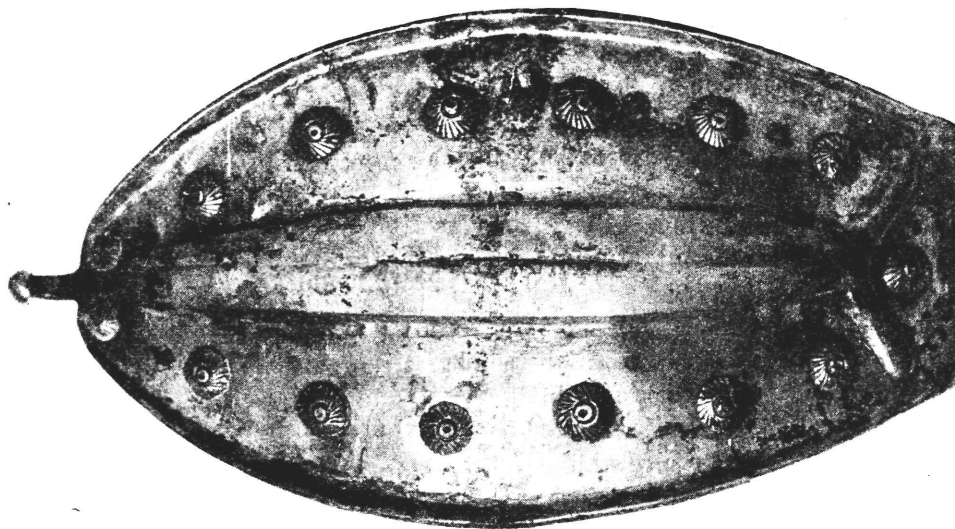
Sl. 44. Srebrna latenska fibula iz Jarka. Od prilike $\frac{2}{3}$ nar. vel.

¹ Correspondenzblatt der deutsch. Ges. f. Anthropologie, Ethnologie und Urgeschichte XVI 1885 str. 157 i sl.

² Dechelette Le Hradischt de Stradonic en Bohême. Macon 1901 str. 16.

Po srijedi je iskucano do 27 mm široko rebro, koje se na doljnjem kraju rašljasto razilazi. Rubovi su na duljim stranama gore uzvinuti. Na gornjem kraju nalazi se uzvinut deo trn sa polukružnim dugmetom, kojim se je ploča zakopčavala, a na doljnjem savita je ona, kako bi se uzmogla na pojasu pričvrstiti. Srednje rebro prati u dva reda 15 zakovicama pričvršćenih čunjastih dugmeta, koja su zarezima, okruzima i tačkama po srijedi urešena. Od ovih su dugmeta prednja dva znatno manja od ostalih; petnaesto nalazi se osebice između rašljastih nastava srednjega rebra.

Ovakovih uresnih ploča dosele se nije kod nas još nigdje našlo. Za nešto sličnoga znade se samo iz Doljnjih Laminaca u Bosni (kot. Bosanska Gradiška)¹

Sl. 45. Srebrna uresna ploča s pojasa iz Jarka. Od prilike 1/2 nar. vel.

gdje ih se je iskopalo deset komada. Ali laminačke ploče, koje su i sasna drugačije urešene, nego što je naša jaračka, nisu od srebra, nego od željezna lima, a kod nekih primjeraka bile su na površini pričvršćene sasna tanke urešene pločice od bronse. Da li sa našim posavačkim pločama stoji u kakovu savezu jedna ploča iz Mežigorja kod Kijeva u Rusiji, koja po Truhelki ima sličan oblik zavora i slične ornamentalne motive, za sada se ne može reći, a još se manje može ta analogija protumačiti. Svakako laminačke ploče i jaračka spadaju u isto vrijeme i istomu narodu, koji je nastavao bosansku i srijemsku Posavinu. Po gore istaknutim opaskama prilično je vjerojatno, da je to vrijeme druga polovica I. stoljeća pr. Kr., dakle vrijeme kratko prije dolaska Rimljana u južnopanonske krajeve, a narod, koji je onda tu prebivao i takove nakite nosio, bili su oni hrabri ilirski Panonci, koji su pod Batonom pokušali, da se rimskoga gospostva otresu.

Dr. Josip Brunšmid.

¹ Truhelka Glasnik XIII. 1901. str. 17.